

Nr 115.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd till delägarna i Jukkasjärvi by till täckande av vissa utgifter vid laga skifte av byn; given Stockholms slott den 3 mars 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför.

I en av lantmäteristyrelsen med utlåtande den 18 december 1920 överlämnad, till Kungl. Maj:t ställd skrift hava Jakob Jakobsson Stjärnström med flera delägare i Jukkasjärvi by i Jukkasjärvi socker av Norrbottens län anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja medel till täckande av vissa utgifter, som delägarna i byn under verkställt laga skifte haft att vidkännas utöver vad de rätteligen skolat utgiva.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 101 häft. (Nr 115.)

Med nämnda utlåtande har lantmäteristyrelsen tillika överlämnat dels fyra särskilda skrifter, däri åtskilliga andra delägare i byn instämt i den gjorda framställningen, dels ock, jämte övriga ärendet rörande handlingar, yttranden av distriktslantmätaren i Jukkasjärvi distrikt J. Clausén, förste lantmätaren och länsstyrelsen i sagda län samt lantmäterifiskalen.

I ärendet hava vidare utlåtanden avgivits den 7 februari 1921 av statskontoret och den 28 februari samma år av justitiekanslersämbetet.

Innan jag närmare redogör för sökandenas framställning, tillåter jag mig meddela följande, huvudsakligen ur Clauséns av sökandena åberopade yttrande hämtade uppgifter angående ifrågavarande skiftesförrättning och de därmed sammanhängande förhållanden, som föranlett framställningen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förordnade den 31 december 1911 dåvarande distriktslantmätaren i Jukkasjärvi distrikt E. Leander att förrätta laga skifte å Jukkasjärvi by.

Förrättningen påbörjades den 22 april 1912. Under åren 1912—1914 verkställdes mätning och gradering av de ägor, som skulle ingå i skiftet.

För verkställt arbete uppbar Leander i förskott 9,458 kronor 34 öre.

I detta sammanhang torde böra erinras, att enligt 24 § i taxan på arvode för lantmäteriförrättningar den 23 december 1909 (nr 166), lantmätare, om lantmäteriförrättning vore av den vidlyftiga beskaffenhet, att den första året icke kunde medhinnas, eller om förrättning bleve utan lantmätares vållande uppskjuten, ägde, efter till sakägare avlämnad, såvitt omständigheterna medgäve, specifik förskottsräkning, uppbära, jämte fullt reseersättning, hälften av arvodet för det av honom verkställda arbete utan pant eller borgen samt, om dylik säkerhet ställdes, ytterligare en fjärdedel.

Vid utkrävande av nämnda förskott hade Leander icke vare sig avgivit någon förskottsräkning i enlighet med sagda bestämmelser i lantmäteritaxan eller ställt pant eller borgen. Förskottet var vidare väsentligt större än som svarade mot utfört arbete.

Sedan emellertid intet åtgjorts förrättningen efter 1914, blev Leander med föranledande härav och av eljest förekomna anledningar, däribland också Leanders förfarande vid utkrävande av nämnda förskott, 1916 åtalad för tjänstefel inför Jukkasjärvi lappmarks tingslags häradsrätt. Skiftesdelägarna, åt vilka bereddes tillfälle att vid domstolen framställa skadeståndstalan mot Leander, yrkade åläggande för honom att återgälda vad skiftesdelägarna såsom förskottsbetalning utgivit utöver vad honom lagligen tillkommit, varjämte utom annat yrkades skadestånd för förlust, som åsamkats dels genom att vissa handlingar rörande laga skiftesförrättningen förstörts dels ock genom dröjsmålet med förrättningen.

Till utredning i fråga om den av Leander uppburna förskottsbetalningen åberopades under rättegången ett av förste lantmätaren avgivet yttrande, enligt vilket Leander rätteligen bort uppbära allenast 3,277 kronor 73

öre. Beträffande de förstörda handlingarna förhöll det sig så, att Leanders tjänstemedhjälpare, numera avlidne lantmateriauskultanten E. K. Danielsson i juni 1915 förstört vissa till skiftet hörande mätningssladdar jämte konceptkarta rörande en del av skogsmarken.

Genom den 8 april 1918 meddelat utslag dömde häradsrätten Leander till mistning av ämbetet under fyra månader, varjämte Leander förpliktades att till skiftesdelägarna återbetala vad han, utöver vad honom lagligen tillkommit, uppburit med 6,180 kronor 61 öre samt att ersätta dem rättegångskostnader med 114 kronor 23 öre. Övriga i målet av skiftesdelägarna framställda yrkanden fann häradsrätten, enär de icke blivit styrkta, icke kunna bifallas.

Svea hovrätt, där Leander besvarade sig, nedsatte i den 15 november 1918 meddelat utslag Leanders straff till mistning av ämbetet i två månader, men fann i övrigt ej skäl göra ändring i häradsrättens utslag; och ålade hovrätten Leander att ersätta skiftesdelägarna kostnaden för avskrift av hovrättens utslag.

Vid den 5 april 1919 företaget försök till verkställighet av hovrättens utslag kunde enligt av vederbörande stadsfogde utfärdat intyg någon utmättningsbar tillgång icke anträffas hos Leander. Kostnaden för denna åtgärd uppgick till 6 kronor och kostnaden för lösen av hovrättens utslag till 17 kronor 25 öre.

Sedan emellertid Leander under våren 1917 erhållit transport till Degerfors distrikt, befanns vid verkställda inventeringar, att förutom den av Danielsson förstörda graderings- och mätningssladden, omfattande omkring 1,200 hektar, ytterligare saknades en mätningssladd, omfattande ett område av omkring 750 hektar. Konceptkarta fanns ej upprättad.

Då Clausén, som utnämnts till distriktslantmätare i Gällivare distrikt, företog skiftet till fortsatt handläggning, hade han att verkställa ny mätning och gradering av sagda två områden om tillhoppa 1,950 hektar, beträffande vilka kladdarna förkommit, samt att upprätta konceptkarta, varjämte vissa andra kontroll- och kompletteringsarbeten måste företagas till följd av brister i Leanders arbeten.

Enligt vad Clausén uppgivit, skulle till följd av sålunda förefintliga brister i Leanders arbeten dennes tillgodohavande hos skiftesdelägarna rätteligen hava utgjort 2,608 kronor 5 öre i stället för 3,277 kronor 73 öre, som vid rättegången beräknats. De extra kostnader för hantlangning och gode män, som delägarna fått vidkännas för nämnda kompletteringsarbeten, hava uppgått till 4,119 kronor 19 öre.

Skiftesdelägarnas utgifter, utöver vad ålegat dem, om skiftet verkställes i vederbörlig ordning, uppgå enligt Clauséns uppgift till 11,106 kronor 96 öre, därav 6,987 kronor 77 öre för mycket utgivet förskott samt rättegångs- och utmättningskostnader och 4,119 kronor 19 öre för de hantlangnings- och godemanskostnader, varom ovan nämnts.

Förrättningskostnaderna för skiftet, som avslutats den 7 juli 1920 och faststälts den 6 juni 1921, hava uppgått till 53,947 kronor 54 öre, därav 18,139 kronor 28 öre i ersättning till lantmätare och 35,808 kronor 26 öre i ersättning till godemän och för hantlangning. Skiftesdelägarna hava erhållit statsbidrag med 9,403 kronor 1 öre.

I sin framställning hava sökandena erinrat, att de utgifter, de haft att vidkännas för ifrågavarande skifte, vore i förhållande till deras i allmänhet svaga ekonomiska bärkraft synnerligen betungande. Härtill komme de indirekta förluster, som åsamkats dem genom skiftets oskäligen fördröjande. Då staten använde organ, som så illa fullgjorde sina skyldigheter mot den av dem beroende allmänheten, som skett i föreliggande fall, vore det billigt och rättvist, att av allmänna medel bereddes ersättning för de direkta förluster, skiftesdelägarna lidit, helst dessa ej kunnat utöva något inflytande vid valet av förrättningsman. Sökandena hölle före, att skiftesdelägarna borde för sina ifrågavarande förluster erhålla gottgörelse med det av Clausén beräknade beloppet 11,106 kronor 96 öre. Skulle emellertid ett så stort belopp icke kunna beviljas dem, hemställdes, att i varje fall gottgörelse måtte beredas för vad genom laga kraftvunnen dom tillerkänts dem eller 6,318 kronor 9 öre.

I sitt yttrande har Clausén, jämte vitsordande av skiftesdelägarnas behov av understöd och under erinran tillika om de indirekta förluster delägarna lidit genom skiftets oskäligen fördröjande, förordat bifall till sökandenas framställning.

Förste lantmätaren däremot har ansett den andel av de obehöriga kostnaderna, som fallit på de särskilda delägarna, vara av mindre betydelse med avseende å det stora antalet delägare, uppgående till 108. Vad särskilt vidkomme kostnaden för den extra hantlangning, som måst utgöras, borde icke denna anses vidare betungande, allrahelst de flesta delägarna icke behöft vidkännas några direkta kostnader därför, utan själva eller genom egna barn utfört hantlangningen. Ett bifall till framställningen i denna del skulle för övrigt medföra, att staten i framtiden komme att besväras med många liknande ersättningskrav, som nu icke kunde bedömas. Förste lantmätaren ansåg byamännen, vilka, utan att vara därtill skyldiga, till Leander utbetalat betydande förskott, böra själva stå för dessa förskott samt avstyrkte förty bifall till framställningen.

Vad förste lantmätaren sålunda anfört har bemötts i ett senare yttrande av Clausén, däri denne framhållit, att förlusten genom Leanders åtgöranden, uppgående för många delägare till hundratals kronor, vore synnerligen betungande. Beträffande förste lantmätarens yttrande att hantlangningen i stort sett utförts av delägarna själva, har Clausén meddelat, att 23 procent av samtliga hantlangningskostnader utbetalats till personer, som icke varit delägare eller söner till sådana.

Länsstyrelsen har i ärendet anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen ville erinra, att de hantlangningskostnader, för vilka ersättning begärts, avsåge kompletteringsarbeten, som gjorts nödvändiga av den förre förrättningsmannens försummelser. Därjämte borde framhållas, att de utgifter, varom i framställningen vore fråga, vore utlägg, som skiftesdelägarna fått vidkännas utöver de dryga förrättningskostnaderna jämte utflyttningsbidrag och likvider. Det statsbidrag till skiftet, byamännen åtnjutit, vore jämförelsevis obetydligt.

Förste lantmätaren hade i infortrat yttrande avstyrkt bifall till ansökningsen i vad den rörde ersättning för havda hantlangningskostnader av det skäl, att delägarnas antal vore så stort, att den lidna förlusten ej bleve särdeles betydande. Den av förste lantmätaren framhållna synpunkten vore enligt länsstyrelsens mening ej för frågan avgörande. Ostridigt vore en försummelse begången av en statens tjänsteman, vilken byamännen med eller mot sin vilja måst använda för utförande av ett för hela deras näring synnerligen betydelsefullt arbete. Förutom de kostnader, vilka genom denna försummelse drabbade byamännen, måste de vidkännas andra i förhållande till deras ekonomiska ställning högst betydande utgifter. De nu omhandlade kunde därför ej ses fristående för sig utan sasom ett för en mindre hemmansägare i lappmarken oaktat sitt ringa belopp avsevärt tillskott på utgiftssidan.

Vidkommande åter det genom rättegång till byamännen utdömda beloppet hade såsom skäl för avslag å byamännens begäran, att detsamma skulle dem av staten ersättas, blivit anfört, att de till Leander utbetalat mer än han lagligen ägt utbekomma. Denna invändnings formella berättigande torde ej kunna bestridas. Vid bedömning av i vad mån densamma borde i ett fall som det föreliggande göras gällande syntes dock kunna med ett visst fog framhållas, att byamännen knappast kunde förutsättas äga den ingående kännedom om författningar, som erfordrats för en kritisk granskning av förrättningsmannens krav på förskottslikvid. Med en hos lappmarksbon icke ovanlig tillit till statstjänstemännens redbarhet hade de tagit förrättningsmannens fordran på förskott till visst belopp såsom en honom tillkommande rätt.

Därest Kungl. Maj:t icke skulle finna principiella skäl ovillkorligen förbjuda ett tillmötesgående av framställningen, ansåge länsstyrelsen alltså, att billighetsskäl talade för bifall.

Jämväl lantmåterifiskalen har förordat bifall till framställningen.

Lantmåteristyrelsens utlåtande i ärendet innehåller i huvudsak följande.

Det vore allmänt känt, att bestämmelserna i 24 § av 1909 års lantmåteritaxa i praktiken icke efterlevdes. Utgivande av förskottsräkning förekomme i flera orter särskilt i Norrbottens län nästan aldrig, och även om sådan upprättades och utgäves, bleve den i ett fall som detta, innan fullständiga beskrivningar upprättats, så summarisk, att dess betydelse ur kontrollsynpunkt för jordägarnas del kunde på det hela taget anses vara ingen. Vad sålunda sagts om förskottsräkning gällde även i fråga om ställande av borgen.

På grund härav och då befolkningen inom Jukkasjärvi by vore nästan uteslutande finsktalande och endast ett fåtal förstode svenska språket, ansåge lantmäteristyrelsen, att man icke kunde lägga jordägarna, genom att de icke avfordrat förrättningsmannen förskottsräkning och borgen, till last någon försummelse av beskaffenhet att förringa om ej skyldigheten dock billigheten av att staten i ett fall som detta trädde emellan. Härför talade även den omständigheten, att staten ansett förhållandena i orten påkalla särskilt understöd av statsmedel för skifteskostnadernas bestridande. Utan statens mellankomst i förevarande fall skulle inträffa, att statsunderstödet komme att väsentligt understiga den förlust, som drabbat jordägarna genom distriktslantmätaren Leanders förvällande.

Lantmäteristyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att bereda delägarna i Jukkasjärvi by en ersättning för ifrågavarande ändamål med 6,987 kronor 77 öre, motsvarande vad enligt Clauséns utredning utbetalats för mycket i förskott jämte rättegångs- och utsokningskostnader samt kostnad för avskrift av hovrättens utslag.

Statskontoret har i ärendet anfört.

För laga skifte inom Jukkasjärvi by hade väl skiftesdelägarna varit hänvisade att anlita Leander, men de hade icke mot föreskriften i 24 § av taxan på arvode för lantmåteriförrättningar den 23 december 1909 varit skyldiga att lämna Leander förskott å arvode på sätt som ägt rum.

Även om flertalet skiftesdelägare varit okunniga om gällande bestämmelser i berörda avseende och kunde anses haft skäl antaga, att Leander varit berättigad att av delägarna fordra förskott på sätt som skett, borde dessa omständigheter ej skäligen föranleda till, att staten, som redan bidragit med en avsevärd del av kostnaderna för laga skiftet, nu jämväl skulle bereda skiftesdelägarna ersättning för de ökade kostnader för skiftet, som de genom Leanders åtgörande fått vidkännas. Härtill komme att i fråga om skiftesdelägarnas möjlighet att av Leander utbekomma sin fordran endast föreläge ett av stadsfogden i Umeå den 5 april 1919 utfärdat intyg, att Leander då saknade utmättningsbar tillgång. Då Leander för närvarande innehade en jämförelsevis väl avlönad ordinarie befattning i statens tjänst — distriktslantmätarbefattningen i Degerfors distrikt — syntes det ej uteslutet, att skiftesdelägarna genom vidtagande av lämpliga åtgärder kunde hos honom helt eller delvis utkräva vad de hade att fordra. Statskontoret ansåge sig fördenskull icke böra tillstyrka bifall till framställningen.

Justitiekanslersämbetets utlåtande är av följande lydelse:

»Enligt gällande rätt lärer någon laglig skyldighet för staten att ersätta skada, som enskild lidit genom fel av ämbetsmän, icke i allmänhet föreligga, när fråga är om ämbetshandlingar av offentligrättslig natur. Undantagsvis har emellertid staten iklätt sig dylik skyldighet såsom genom lagarna den 12 mars 1886 angående ersättning av allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömda och angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift samt lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman.

Enär staten icke åtagit sig någon dylik ansvarighet för fel eller försummelser av lantmätare vid skiftesförrättningar, hava sökandena i förevarande fall inga lagligen grundade anspråk på ersättning av statsmedel för den förlust de lidit.

Om och i vad mån billighetsskäl må tala för bifall till remitterade framställningen — därom torde det icke åligga justitiekanslersämbetet att yttra sig. För den händelse emellertid statsmakterna skulle vilja tillerkänna gottgörelse åt sökandena, samt såsom villkor för dylik gottgörelse varder i enlighet med vedertaget bruk stadgat, att sökande skall till kronan avstå sin rätt mot Leander — rätten mot Danielsson torde kunna alldeles lämnas ur räkningen — anser sig justitiekanslersämbetet böra framhålla, dels att Leander näppeligen numera lär i domstolsväg komma att på grund av sitt förhållande till ifrågavarande skifte åläggas betalningsskyldighet utöver vad som föreskrivits i hovrättens bland remisshandlingarna befintliga, laga kraft vunnna utslag, dels ock att icke ens den i hovrättens utslag Leander ålagda betalningsskyldighet kan av kronan på grund av sökandes överlåtelse göras gällande, därest icke samma sökande redan vid tiden för rättegången mot Leander var delägare i skifteslaget eller styrker sig våra innehavare av sådan skiftesdelägars rätt.»

Starka billighetsskäl synas mig tala för att staten i förevarande fall träder hjälpande emellan. I sådant avseende torde ej böra förbises den av lantmäteristyrelsen framhållna omständigheten, att statsmakterna ansett förhållandena i Jukkasjärvi påkalla särskilda åtgärder från statens sida till underlättande av laga skiftes genomförande.

*Departements
chefen.*

Beträffande det belopp, tillhoppa 6,318 kronor 9 öre, som utgör skiftesdelägarnas på hovrättens utslag grundade fordran hos Leander, finner jag mig emellertid, med avseende å vad statskontoret anfört i fråga om skiftesdelägarnas möjlighet att utbekomma denna fordran, icke böra tillstyrka åtgärder för dess ersättande av statsmedel. Några betänkligheter synas mig däremot ej möta mot att bereda skiftesdelägarna understöd av statsmedel till täckande av de hantlangnings- och godemanskostnader, som de till följd av brister i Leanders arbete fått vidkännas. Med avseende å de särskilda förhållanden, som i förevarande fall föreligga, lär utgivande av sådant understöd icke behöva få de konsekvenser, som av förste lantmätaren befarats.

Ifrågavarande kostnad uppgår, såsom förut nämnts, till 4,119 kronor 19 öre, därav emellertid enligt vederbörlig fördelning 8 kronor 37 öre belöper på fastighet, som tillhör Jukkasjärvi församling, och 97 kronor 68 öre å boställe av ecklesiastik natur utöver vad boställshavaren åligger att gälda. Sistnämnda två belopp torde icke böra ifrågakomma till ersättning. Understödet belopp skulle alltså uppgå till 4,013 kronor 14 öre att efter samma grunder som skifteskostnaderna fördelas mellan

övriga delägare. Beloppet synes lämpligen kunna utgå av allmänna besparingarna under nionde huvudtiteln.

Då emellertid, på sätt justitiekanslersämbetet erinrat, sökandena icke hava något lagligen grundat anspråk på ersättning av statsmedel för ifrågakomna förlust och då vidare bidrag av statsmedel till skifteskostnader utgå efter av riksdagen prövade grunder, vilka icke innefatta statsbidrag till hantlangnings- och godemanskostnader, lärer riksdagens medgivande till understödets utgående böra inhämtas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av allmänna besparingarna under riksstatens nionde huvudtitel må till delägarna i Jukkasjärvi by i Jukkasjärvi socken av Norrbottens län utbetalas ett belopp av 4,013 kronor 14 öre till täckande av vissa kostnader för hantlangning och godemän, som delägarna vid byn ågånget laga skifte fått vidkännas till följd av brister i vederbörande förrättningsmans arbete.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Flodman.